

ORAN ANALİZİ ÜZERİNE BİR VAKA ÇALIŞMASI: KKTC'DEN KAMU KURULUŞU ÖRNEĞİ

Okan Veli Şafaklı

Lefke Avrupa Üniversitesi
Prof. Dr.
osafakli@eul.edu.tr

Osman Aziz Altay

Lefke Avrupa Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr.
oaltay@eul.edu.tr

Özet

Bu çalışmada Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde (KKTC) tekel durumunda faaliyet gösteren Kıbrıs Türk Elektrik Kurumu'na (KIB-TEK) yönelik oran analizi yapılmıştır. Çalışmada, özetle kurumun teknik olarak iflas durumunda olduğu, düşük likidite, tatmin edici olmayan aktivite hız oranları, her an bozulabilecek ve fazla sağlıklı olmayan kaldıraç oranı ve çok düşük karlılık oranı ile (yüksek maliyetler ve faaliyet giderlerine bağlı olan düşük kar), finansal açıdan sağlıklı ve sürdürülebilir bir yapıya sahip olmadığı ortaya çıkmıştır.

Anahtar kelimeler: *Finansal Analiz, Oran Analizi, Vaka Çalışması*

Alan Tanımı: Şirket Finansmanı ve Yönetim

A CASE STUDY ON RATIO ANALYSIS: AN EXAMPLE OF PUBLIC INSTITUTION FROM TRNC

Abstract

In this study, a ratio analysis is performed on the Cyprus Turkish Electricity Authority (KIB-TEK) operating monopolistically in the Turkish Republic of

Northern Cyprus (TRNC). This study has revealed that the Authority is technically bankrupt and that with its low liquidity, unsatisfactory activity ratios, fragile and unhealthy leverage ratio and a very low profitability ratio (due to high costs and operational expenses), it does not financially have a healthy and a sustainable structure.

Keywords: *Financial Analysis, Ratio Analysis, Case Study*

JEL Code: G3

1. GİRİŞ

Oran analizi finansal analiz yöntemleri arasında yer almaktadır. Mali analiz, bir işletmenin mali (finansal) durumunun, faaliyet sonuçlarının ve finansal yönden gelişmesinin yeterli olup olmadığını belirleme ve bu konularda öngöründe bulunmak amacıyla yapılır. Mali analiz teknikleri “karşılaştırmalı tablolar analiz tekniği”, “yüzde yöntemi analiz tekniği”, “eğilim yüzdeleri analiz tekniği” ve “oran analiz tekniğidir” (Çabuk vd., 2013). Yöneticiler uygulamaya koydukları stratejilerin güçlü ve zayıf yanlarını görmek için oran analizini kullanırken fonlayıcılar açısından oran analizi, yönetimin etkililiğini ölçerek yönetim hakkında bir yargıya ulaşmak için kullanılabilir bir araçtır (Poznanski et al, 2013). İşletmelerin cari dönem oranlarının yorumlanmasında, değerlendirilmesinde aşağıdaki ölçülerden yararlanılabilir (Akgüç, 2013):

- Anlamli olduğu kabul edilen genel ölçülerle, deneyim sonucu bulunmuş ve yeterli olarak kabul edilmiş oranlarla karşılaştırma,
- Birbiriyle ilgili çeşitli oranların birlikte değerlendirilmesi,
- İşletmenin geçmiş yıllar oranları ile karşılaştırma, ve
- Aynı endüstri kolunda benzer işletmelerin oranlarıyla veya endüstri kolundaki tipik (standart) oranlarla karşılaştırma.

Genel olarak finansal oranları şu dört ana başlık halinde sıralayabiliriz: Likidite oranları; Kârlılık oranları; Kaldıraç oranları ve Devir Hızı (Etkinlik) oranlarıdır (Aktan ve Bodur, 2006: 58).

Bu çalışmada Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde (KKTC) tekel durumunda faaliyet gösteren Kıbrıs Türk Elektrik Kurumu’na (KIB-TEK) yönelik oran analizi yapılmıştır. Mart 1975’e kadar bir Devlet Dairesi olarak görev yapan Elektrik Dairesi Bakanlar Kurulunun 6216 sayılı kararı ile 1 Mart 1975 tarihinden itibaren

Kıbrıs Türk Elektrik Kurumuna dönüştürülmüştür. KIB-TEK, kâr amacı güdmeyen bir kuruluş olarak şu görev ve fonksiyonları yerine getirir: Elektrik enerjisi üretim iletim ve dağıtım ile ilgili tüm tesislerin kurulmasını, işletilmesini, bakım-onarımını ve idamesini en ekonomik ve verimli bir şekilde yürütmek; Elektrik enerjisi kullanımını kontrol etmek. Bu maksatlar için özel şartlar ve tarifeler uygulamak; Elektrik Enerjisi sağlanması ve satışı ile ilgili ticari prensipleri saptamak ve uygulamak; Kurum yasası ve yürürlükteki sair yasa hükümlerine göre kurallar hazırlamak; Elektrik tesisatlarının yapımı ile ilgili yasa ve tüzüklerin uygulanmasını sağlamak ve elektrik müteahhitleri ile çıkacak görüş ve tatbikat anlayışından doğacak sorunları çözmek; Elektrik Enerjisinin en ekonomik ve verimli bir şekilde sağlanması için gerekli araştırma ve çalışmaları yapmak; Elektrik üretimi ile ilgili devletin doğal kaynaklarının geliştirilmesini ve en ekonomik bir şekilde kullanılmasını sağlamak ve bu yönde faaliyetleri teşvik etmek; ve Elektrik üretimi, iletimi, dağıtımını ve tüketimi konularında İlgili Bakanlığa önerilerde bulunmak (KIB-TEK, 2017).

2. KIB-TEK MALİ YAPISI VE TEMEL ORANLAR

Kurumun 2009 ve 2015 yıllarını kapsayan bilanço ile kar ve zarar hesaplarından derlenen temel mali göstergeler ve oranlar Tablo 1 ve Tablo 2’de görülmektedir.

Tablo 1: KIB-TEK Temel Mali Göstergeler (Milyon TL)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Ticari alacaklar	246	255,3	304,3	394,9	372,7	406	432,9
Şüpheli Ticari Alacaklar	193,9	243	290,8	320,1	356	396	399,4
Stoklar	48	41,6	45	74,3	55,6	47	58,3
Dönen Varlıklar	298,6	300	351,4	483,8	502,7	480,5	497,7
Maddi Duran Varlıklar	464,8	467,8	480,7	471,6	463,9	471,2	542,8
Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	383,5	367,8	457,6	533,3	520	460	540,7
Ticari Borçlar	83,1	99,7	190,6	255,6	222	116,5	108,1
Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar	431,3	442,4	468,7	517,5	625,3	665,7	626,8
Özkaynaklar	-44	-38,6	-91,3	-92,7	-176,5	-170,6	-115,8
Satışların Maliyeti	212,4	276,7	426,3	467,4	473,4	520,7	408,2
Satışlar	341,8	369,7	485	531,3	548	684,3	619,8
Toplam Aktifler	770,7	771,7	835	958,1	968,8	955	1051,7
Ner Kar	45,5	4,9	-53,3	-3,7	-83,7	5,89	54,8

Kaynak: <https://www.kibtek.com/statistikler/>; Erişim Tarihi: 22 Şubat, 2017

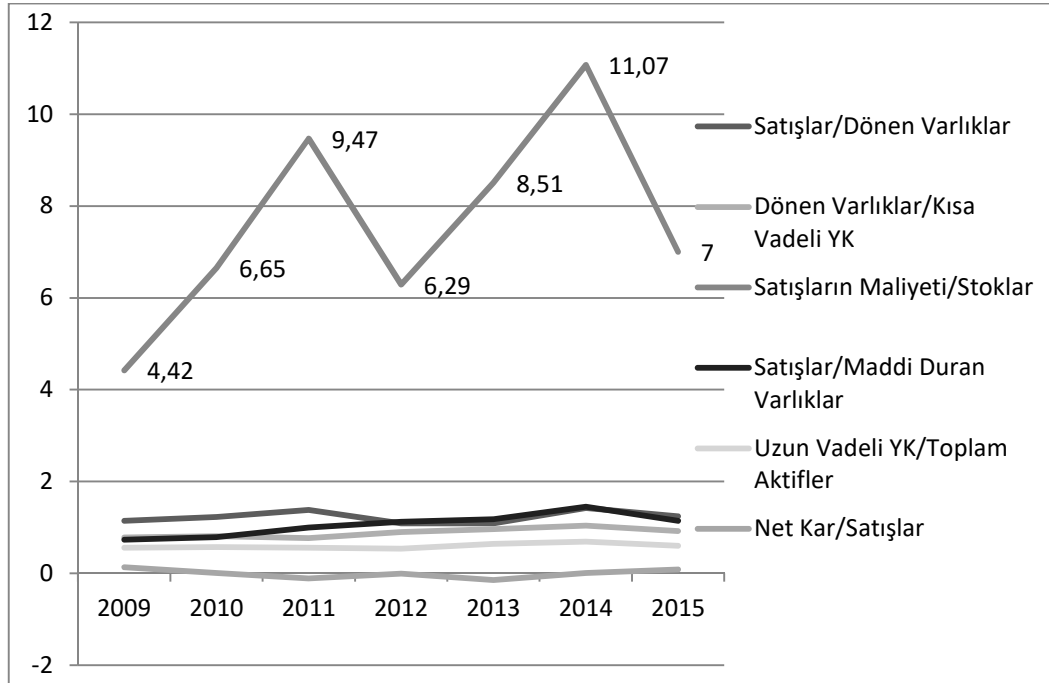
Yukarıdaki veriler ışığında kurumun temel mali yapısı ve zaman içerisindeki trendi Tablo 2 ve Şekil 1’de görülmektedir.

Tablo 2: KIB-TEK Temel Mali Rasyolar

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Satışlar/Dönen Varlıklar	1,14	1,23	1,38	1,09	1,09	1,42	1,24
Dönen Varlıklar/Kısa Vadeli YK	0,78	0,81	0,77	0,9	0,96	1,04	0,92
Satışların Maliyeti/Stoklar	4,42	6,65	9,47	6,29	8,51	11,07	7
Satışlar/Maddi Duran Varlıklar	0,73	0,79	1	1,12	1,18	1,45	1,14
Uzun Vadeli YK/Toplam Aktifler	0,56	0,57	0,56	0,54	0,64	0,69	0,6
Net Kar/Satışlar	0,13	0,01	-0,11	-0,006	-0,15	0,008	0,08

Kaynak: <https://www.kibtek.com/statistikler/>; 22 Şubat, 2017

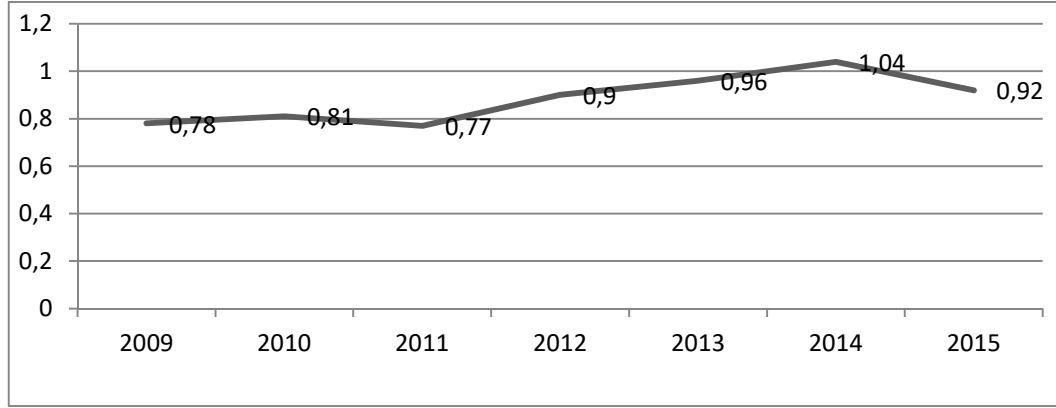
Şekil 1: KIB-TEK’in Temel Mali Yapısı

Tablo 2 ve Şekil 1’deki görünümüne göre aşağıdaki tespitleri yapmak mümkündür:

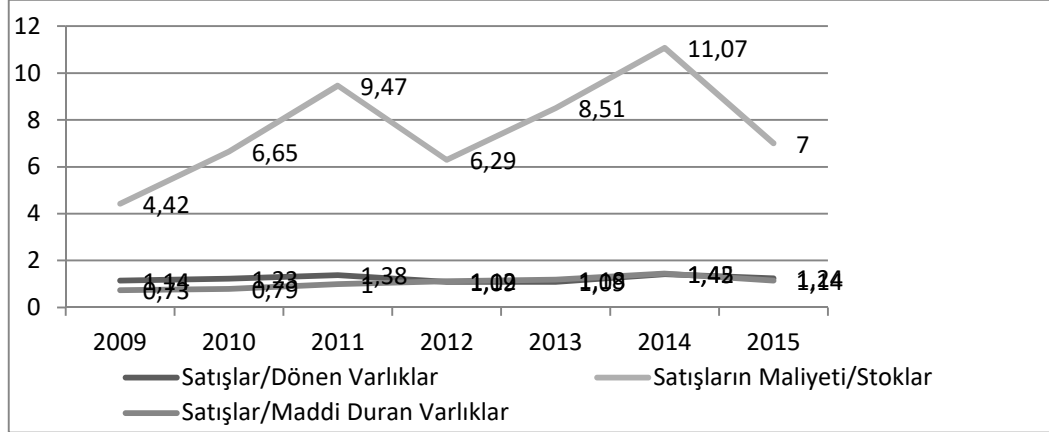
- Kurumun likiditesinde (Dönen varlıklar/kısa vadeli yabancı kaynaklar) genelde bir iyileşme olmakla beraber bu iyileşme oranı yetersizdir ve mutlak değer olarak ilgili rasyo (0.92) 1 seviyesinin altındadır (Şekil 2).

Şekil 2: Dönen Varlıklar / Kısa Vadeli YK

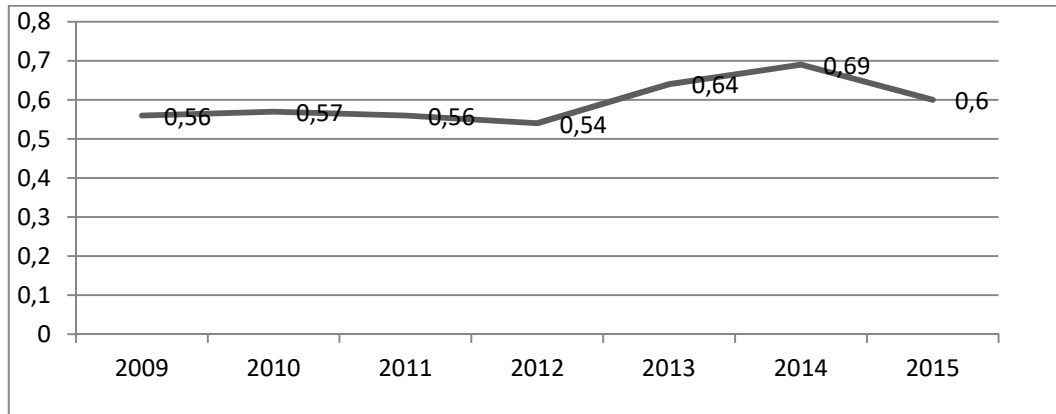
- Kurumun kısa vadeli aktifler aktivitesi (envanter bazında) tatminkar, dönen varlıklar bazında ise düşüktür. Dönen varlıklar bazında ölçülen aktivite son yıllarda kötüleşmiş ve seviyesi bakımından da (1.24) tatmin edici olmaktan uzaktır. Maddi duran varlıkların aktivitesi 2009-2014 döneminde iyileşme kaydetmiş ve tatminkâr sayılacak bir seviyeye (1.45) ulaşmıştır. Ancak 2015 mali yılı sonunda söz konusu aktivitede ciddi düşüş yaşanmıştır (1.14) (Şekil 3).

Şekil 3: Kısa ve Uzun Vadeli Etkinlik Oranları

- Uzun vadeli borçların toplam aktiflere oranı (kaldıraç oranı) 2009-2012 döneminde % 55 oranında rahat bir seviyede bulunmuştur. 2013-2014 yılında ise bu oran %65-%69 seviyesinde kurumun finansal riskini oldukça artırdığını göstermektedir. Ancak 2015 yılı itibariyle sözkonusu oran %60 seviyesine düşmüş ve kurumun finansal riski kontrol altına alınmıştır (Şekil 4).

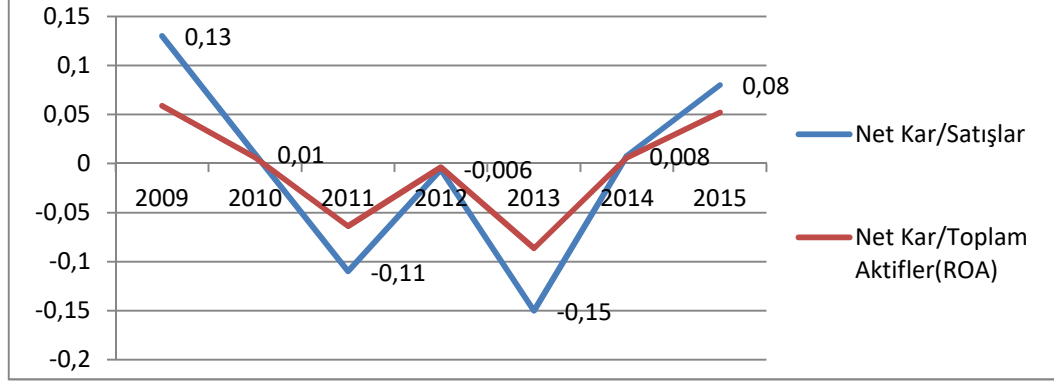
Şekil 4: Uzun Vadeli YK/Toplam Aktifler

- Kurum son iki yılda karlılık açısından hala daha 2009 karlılık düzeyinin gerisindedir. 2011-2013 döneminde zarar eden kurumun son iki yılda kara geçmesi sevindirici olmakla beraber % 8 karlılık oranı tatminkâr değildir. Ayrıca, 2014 yılında 5.8 Milyon TL kâr elde ederken 2015 yılında bu rakam

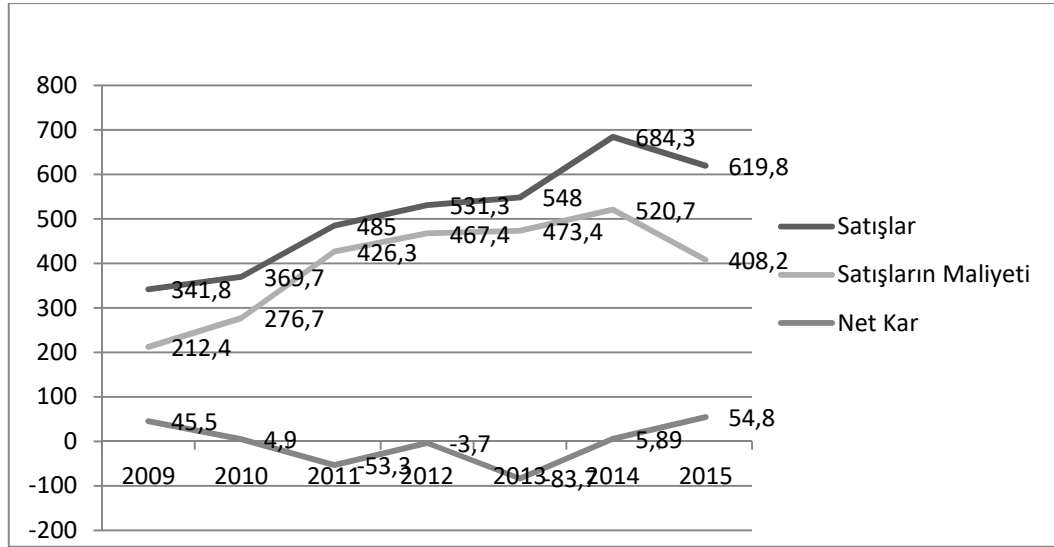
54.9 Milyon TL'ye ulaşmıştır. Başka bir ifade ile, 2015 yılında kârlılık % 830 civarında artmıştır (Şekil 5).

Şekil 5: KIB-TEK Kârlılık Oranları

Özellikle 2015 yılında elde edilen 54.8 milyon tl'lik net kârın operasyonel tasarruf veya verimlilik artışından ziyade petrol fiyatlarındaki düşüştüden dolayı satışların maliyetinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır (Şekil 6 ve Tablo 3).

Şekil 6: Genel Satışlar, Maliyet ve Kârlılık (Milyon TL)

Tablo 3: KIB-TEK 2014-2015 Yılları Kâr Ve Zarar Hesapları

		2014 YILI	2015 YILI	DEĞİŞİM
		TL	TL	(%)
A-BRÜT SATIŞLAR		684279029	619815918	-9,42
	1-Enerji Satışları	653591747	591906175	-9,44
	2-Ticari Proje Satışları	30687281	27907743	-9,06
B-SATIŞ İNDİRİMLER				
NET SATIŞLAR		684279029	619815918	-9,42
C-SATIŞLARIN MALİYETİ(-)		570786969	408248551	-28,48
BRÜT KAR		163492059	211567367	29,41
D-FAALİYET GİDERLERİ(-)		142378553	133468617	-6,26
	1-Pazarlama, Satış ve Dağıtım giderleri (-)	35434314	42397163	19,65
	2-Genel Yönetim Giderleri (-)	106944239	91071454	-14,84
FAALİYET KARI		21113506	78098750	269,90
E-DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KARLAR		60182980	67672730	12,44
	1-Gecikme zammı	45813539	51814855	13,10
	2-Gerçekleşmiş gelecek yıl gelirleri	10132535	10460275	3,23
	6-Konusu kalmayan karşılıklar		132599	

	10-Faaliyet ile ilgili diğer olağan gelir ve kar	4236886	5265001	24,27
F-DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR(-)		35581807	58058880	63,17
	4-Kambiyo zararları	12976556	35547881	173,94
	5-Gecikme zammı giderleri	25605251	25510999	-0,37
G-FİNANSMAN GİDERLERİ(-)		35406198	34729992	-1,91
OLAĞAN KAR/ZARAR		7306461	52982606	625,147
H-OLAĞAN DIŞI GELİR VE KARLAR		23912	2859615	11858,9
	1-Önceki dönem gelir karlar		2836364	
	2-Diğer olağandışı gelir ve karlar	23912	23151	-3,18
I-OLAĞAN DIŞI GİDER VE ZARARLARI(-)		1434335	970038	-32,37
DÖNEM NET KARI/ZARARI		5896038	54872185	830,66

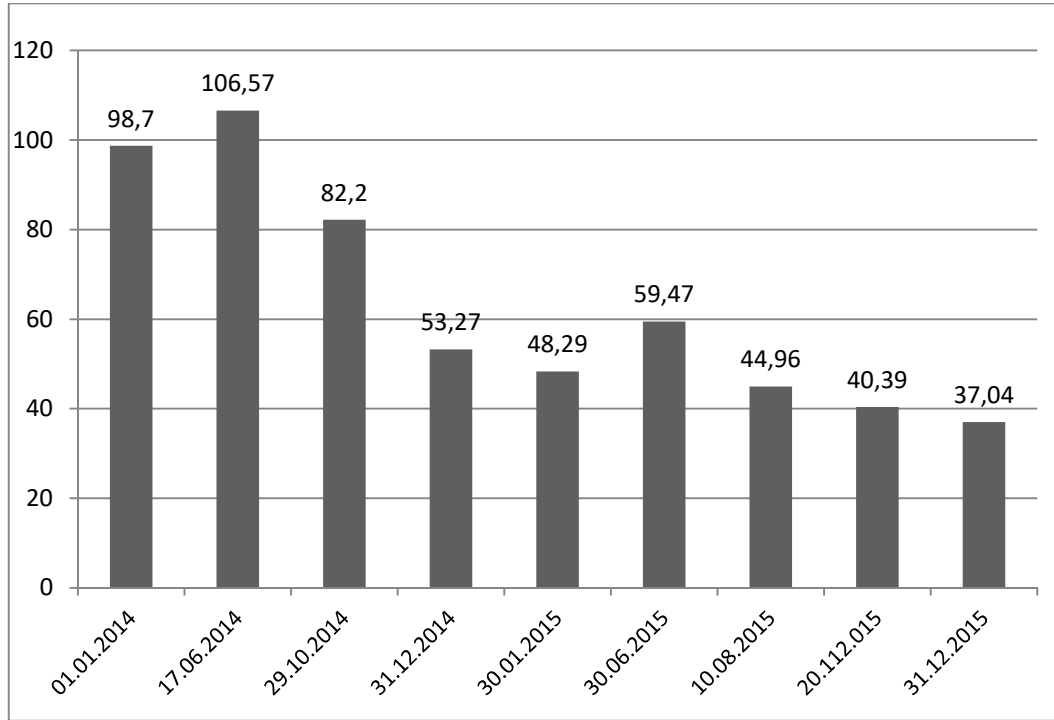
Kaynak: https://www.kibtek.com/wp-content/uploads/Statistikler/KIB-TEK_2015_YILI_DENETLENMIS_MALI_RAPORU.pdf; https://www.kibtek.com/wp-content/uploads/Statistikler/KIB-TEK_2014_YILI_DENETLENMIS_MALI_RAPORU.pdf

Tablo 3’de belirtilen KIB-TEK 2014-2015 yılları kâr ve zarar hesapları dikkate alındığında aşağıdaki tespitleri yapmak mümkündür:

- KIB-TEK 2015 yılında net satışlarını artırma yerine % 9.42 oranında azaltmıştır. Halbuki, KIB-TEK verilerine göre kayıplar da dahil tüketim 2014 yılında 1,379,613 Kwh’dan 2015 yılında 1,446,794 Kwh’ye yükselmiştir. Bu rakamlar başarıyı değil açık bir şekilde başarısızlığı ortaya koymaktadır.

- KIB-TEK yönetiminin verimlilik ve etkinlik adına yapabileceği katkıyı anlamak için faaliyet giderlerinde göz atmamız gerekir. Burada yönetim tasarruf yerine pazarlama, satış ve dağıtım giderlerini % 19,65 artırmıştır. Personel giderlerinin de dahil olduğu genel yönetim giderlerindeki %14.84'lik düşüş ise daha fazla açıklama gerektirmektedir. Ancak bu orandaki düşüş elde edilen kârlılığı açıklamaya son derece yetersizdir.
- Diğer faaliyetlerden olağan gelir ve karlar içerisinde dikkat çeken gecikme zammındaki %13.10'luk artış kurumsal başarı olarak ifade edilemez.
- Kambiyo zararlarının % 174 civarında artması yönetimin döviz yönetimindeki başarısızlığının net bir göstergesidir.
- Yönetimin birçok açıdan sergilediği başarısızlığa rağmen karlılığını bu denli artıran en önemli unsur satışların maliyetidir. Satışların maliyeti 571 Milyon TL'den 408 Milyon TL'ye düşmüştür. Bu ise % 28.48'lik maliyetteki azalışa tekabül etmektedir. Bu maliyetteki düşüş ise yönetim ile alakalı olmayıp özellikle dünya petrol fiyatlarındaki düşüşten kaynaklanmaktadır. 2014 başında yaklaşık 100 \$ olan ham petrol fiyatı 2014 sonunda 53.27 \$'a gerilemiştir. 2015 ortalarında 60\$ civarına yükselen petrol fiyatı 2015 yılı sonunda ise tekrar 37 \$ civarına gerilemiştir (Şekil 7).

Şekil 7: Ham Petrol Fiyatları (\$)

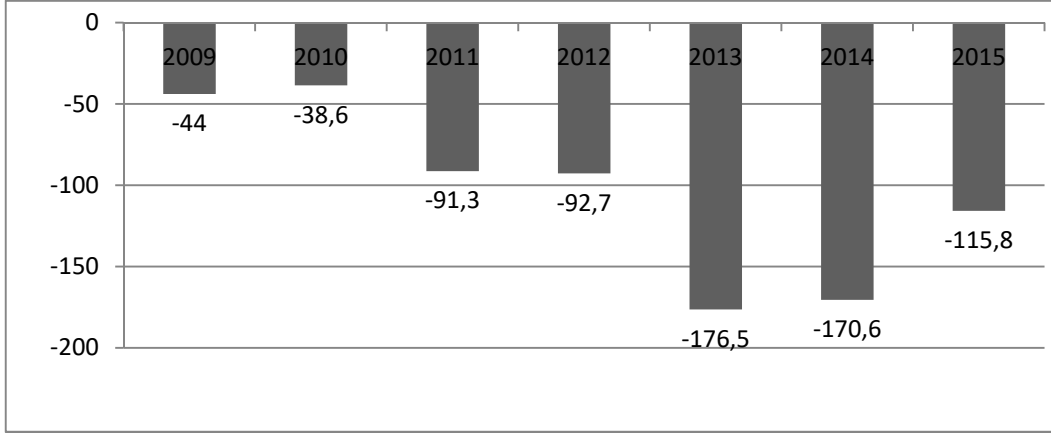

Kaynak: <http://tr.investing.com/commodities/crude-oil-historical-data>: Erişim Tarihi: 22 Şubat, 2017

Dünya petrol fiyatındaki gerilemeler KIB-TEK'in satış maliyetinde %28.48'lik bir gerilemeye neden olmuştur. Bu maliyetteki düşüşü KIB-TEK satış fiyatını düşürerek tüketicinin yani Kıbrıs Türk halkının lehine kullanmayı tercih etmeyerek konjonktürel kar elde etmeyi amaç edinmiştir, çünkü mali nedenlerden dolayı KIB-TEK'in bir an önce karlı pozisyona geçmeye çok ihtiyacı vardı.

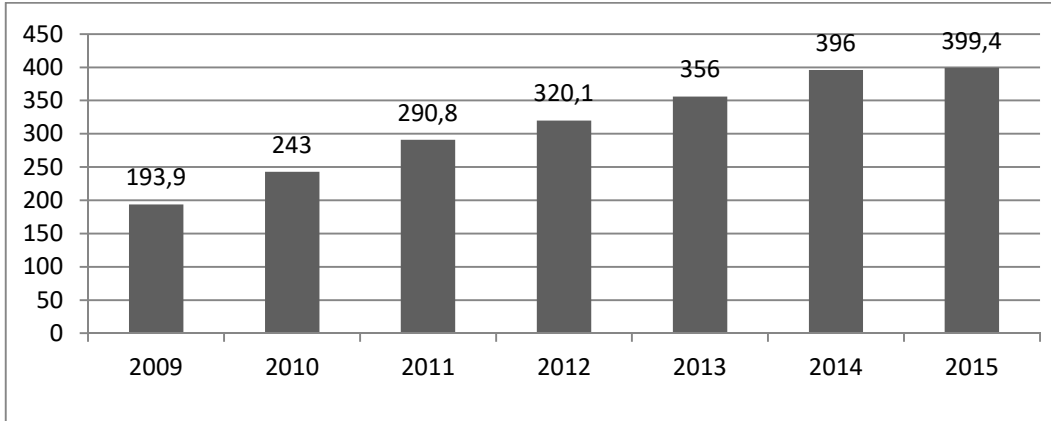
- Kurum teknik olarak iflas etmiş durumdadır. Şöyle ki, Kurum 2015 yılı itibarıyla 115.7 Milyon TL negatif sermayeye sahiptir (Şekil 8). Normalde müflis ilan edilmesi gereken kurum faaliyetlerini denetim raporlarında da ifade edildiği gibi devlet teminatı ile sağladığı mali kaynaklar ile sürdürmektedir.

Şekil 8: KIB-TEK Özkaynak Miktarı (Milyon TL)

- Kurumda şüpheli ticari alacaklar devamlı artarak 2009 yılında 193.9 Milyon TL iken 2015 yılında 399.4 Milyon TL'ye ulaşmıştır (Şekil 9).

Şekil 9: KIB-TEK Şüpheli Ticari Alacaklar (Milyon TL)

- Uzun vadeli yabancı kaynaklar 2009 yılından 2014 yılına kadar artmış 2015 yılında ise nispi bir düşüş kaydetmiştir.
- Ticari borçlar 2012 yılına kadar artarken bu yıldan sonra 2015 yılına kadar düşüş göstermiştir.

3. SONUÇ

Sürdürülebilirlik makro açıdan olduğu gibi mikro açıdan da günümüzün en önemli kavramı haline gelmiştir. Ekonomik kalkınmanın sürdürülebilir olması gerektiği gibi kurumlar da sürdürülebilir bir yapıya sahip olmalıdırlar. Kurumsal sürdürülebilirlik boyutlarının başında ise ekonomik sürdürülebilirlik gelmektedir. Başka bir ifade ile kurumların gelir ve gider dengesi kabul edilebilir sınırlar içerisinde olmalıdır. Mali analiz ekonomik sürdürülebilirliği ölçülebilir hale getirmektedir. Oran analizi ise bir mali analiz tekniği olarak bu durumu ortaya koyabilmektedir.

Bu çalışmada, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde (KKTC) tekel durumunda faaliyet gösteren Kıbrıs Türk Elektrik Kurumu'na (KIB-TEK) yönelik oran analizi yapılmıştır. Çalışma, özetle kurumun teknik olarak iflas durumunda olduğunu, düşük likidite, tatmin edici olmayan aktivite hız oranları, her an bozulabilecek ve fazla sağlıklı olmayan kaldıraç oranı ve çok düşük kârlılık oranı ile (yüksek maliyetler ve faaliyet giderlerine bağlı olan düşük kâr) finansal açıdan KIB-TEK'in sağlıklı bir yapıya sahip olmadığını ortaya çıkarmıştır. Bu yapının bu şekilde sürdürülmesi ise kamu/devlet kaynaklarının maalesef iyi kullanılmaması anlamını taşımaktadır.

KAYNAKLAR

Akgüç, Ö. Mali Tablolar Analizi (Genişletilmiş 15. Baskı). İstanbul: Arayış Yayınevi, 2013.

Aktan, Bora & Bora Bodur “Oranlar Aracılığı İle Finansal Durumunuzu Nasıl Çözümlersiniz? “Küçük İşletmeler İçin Bir Rehber”, Journal of Yasar University, 2006, 1(1): 49-67.

Çabuk, Adem, A. Banu Başar, Şerafettin Sevim, Arman Aziz Karagül, Arman Aziz Karagül & Cengiz Erol. Mali Analiz, Editor: Saime Önce, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 3013, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1966, Eskişehir, Ocak 2013.

<https://tr.investing.com/commodities/crude-oil-historical-data>; Erişim Tarihi: 22 Şubat, 2017

KIB-TEK (2017), *Kıbrıs Türk Elektrik Kurumu: Kurumun Kuruluşu, Kurum Görev ve Fonksiyonları, Bakanlık – Kurum İlişkileri ve Bakanlık Yetkileri*; <https://www.kibtek.com/hakkimizda/kurulus/>; Erişim tarihi: 22/2/2017.

KIB-TEK, <https://www.kibtek.com/statistikler/>; Erişim Tarihi: 22 Şubat, 2017.

Kıbrıs Türk Elektrik Kurumu 2015 Mali Yılı Hesapları: https://www.kibtek.com/wp-content/uploads/Statistikler/KIB-TEK_2015_YILI_DENETLENMIS_MALI_RAPORU.pdf; Erişim Tarihi: 22 Şubat, 2017.

Kıbrıs Türk Elektrik Kurumu 2014 Mali Yılı Hesapları: https://www.kibtek.com/wp-content/uploads/Statistikler/KIB-TEK_2014_YILI_DENETLENMIS_MALI_RAPORU.pdf; Erişim Tarihi: 22 Şubat, 2017.

Poznanski, J. Sadownik, Bryn and Gannitsos, I. (December 2013). *A guide to useful ratios for understanding your social enterprise's financial performance*. <http://www.demonstratingvalue.org>. 03/03/2014.